

Gyakorlati tapasztalatok.

IRTA : HELLER IGNÁ CZ.

GYAKORLAT teszi a mestert : tartja egy ósdi, de örök igazságú közmondás. A legegyszerűbb kézművesnek is hosszú gyakorlat és tapasztalatra van szüksége, ha munkáját jól akarja teljesíteni. A földművesnek sokat kell a földeket járnia, míg a szántást, vetést, aratást és egyéb földművesmunkát megtanulja. A szőlőművelő hiába fárad, ha e munkában nincs meg a kellő gyakorlata. De nézzünk kissé magasabbra ! Az író is csak akkor nyujt – természetesen kivétellel – emészthető szellemi táplálékot, ha már egyszer elrontotta a gyomrunkat ; a szónok is csak akkor tud beszélni, – legnagyobbrészt – miután már sokat forgott oly körökben, a hol gyakorolhatta magát, ha ismeri publikumát, no meg ha a lámpalázt is leküzdötte már.

No de maradjunk mi csak az ipari foglalkozásnál és vessük fel a kérdést : vajjon van-e még sok oly iparág, a melyben annyira szükséges a gyakorlat, mint a nyomdászatban ? Aligha ! Hisz a legtöbbnek munkája sablonszerű.

De mi nyomdászok, ahány munkát készítünk, az annyiféle. Nekünk nemcsak formába kell öntenünk a rendelők sokszor igen furcsa ideáit, értelmetlen irkafirkáit, hogy azokból nyomtatvány legyen, hanem arra is kell ügyelnünk, hogy azok izléseesen, szépen, és a mi a fő : értelmes és világos szövegezéssel és szövegelrendezéssel kerüljenek a közönség elé. Ezer munkát ha kapunk, ezerszer kell a fejünket törni : milyen papir lesz alkalmas, milyen legyen az alak, milyen stylusban szedjük (ma már mi is büszkélkedhetünk ily kérdéssel !), milyen betűket használjunk, milyen színekben nyomjuk stb. stb., és mindezt gyorsan kell elhatároznunk, mert nagy a konkurrenczia !

Módot kell tehát keresnünk, hogy mindezt tényleg gyorsan és jól megcselekedhessük és ehhez csakis a *gyakorlati tapasztalat* nyujthat segédkezet. De mielőtt erről tovább szólanék, zászlót akarok hajtani az elméleti oktatás : a szakirodalom előtt, hogy még a látszatát is kerüljem annak, mintha ennek értékét a gyakorlati tapasztalatokkal szemben csökkenteni kívánám. A szakirodalom a mi abc-nk ; ha ezt megbecsüljük, olvassuk

és minden alkalommal csak egy szót is találunk, a mely hasznunkra lehet, közelebb visz bennünket a szakmabeli tökéletesség felé és e mellett önként az önművelődés szép és nemes tényét gyakoroljuk; a mire bizony óriási szükség van, mert, mellesleg említve, manapság *már* – haladunk! – oly segédeink is vannak, a kik – restellem kimondani – sem írni, sem olvasni magyarul nem tudnak. Ne sajnáljunk a mondottak igazolására e két, hozám intézett levelező-lapnak helyet adni:

»Nagyon szépen kérek nekem a becses állás mint ügyes szedő adni. Nős ember vagyok tehát kérek a becses válasz mielőbb. Maradok teljes tisztelettel . . .«

»Nagyon szépen kérek a b. Conditio nekem adni és kérek a b. választ maradok teljes tisztelettel . . .«

Módunk a tanulásra – hál' Isten – van elég, mert *már* nekünk is van szakirodalmunk és örömmel látom, mily ambícióval íródnak szaklapjainkba a szebbnél szebb dolgozatok; dicséret ezért azoknak, a kiket illet. Az e fölötti örömet azonban megrontja a bennem felvillanó kérdés, hogy azt a nagy fáradságot, melyet egy szakmunka megírása igényel, méltányolják-e ugyanily arányban? Eme kérdést ez alkalommal nyílt kérdésnek hagyom, hanem konstátálom, hogy még mindig szükséges szakirodalmunkat élénkíteni, hogy a kívánt eredményt elérjük.

Ezt pedig úgy lehetne elérni, ha a *gyakorlati tapasztalatokat a szakirodalommal egyesíteni* törekednénk. Erre pedig többek között két mód volna. – Először ugyanis, ha a szakcikkeket lehetőleg példákkal illusztrálnók, mert tapasztalhattuk, hogy az ily cikkek nagy mérvben fokozzák az érdeklődést; másodsor, ha munka közben és ezen kívül is szerzett tapasztalatainkat közreadjuk. Hogy ilyformán bőséges anyag állana rendelkezésünkre, az bizonyításra nem szorul. Hisz tudjuk mindannyian, hogy a legegyszerűbb munkáknál is mennyi technikai akadálylyal kell megküzdenünk és hogy ezeket okvetlen és gyorsan kell megoldanunk. Hát ezen technikai akadályokat kellene összegyűjteni és megoldásaikkal együtt közrebocsátani és ismertetni.

Eme gyakorlati tapasztalatokból lehetne aztán a szakismeretek gazdag tárházát megalkotni.

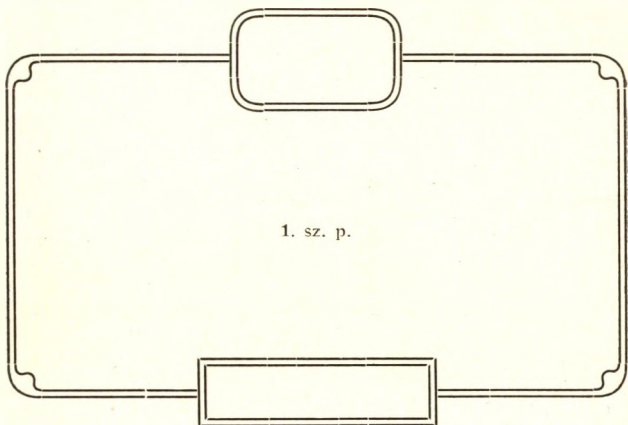
Nem volnék azonban következetes, ha ezen elméleti fejtegetéssel beérném. Kötelességemnek tartom, a mondottak után, egynéhány, ha jelenleg nem is valami értékes és érdekes példával a gyakorlat terére lépni.

Első sorban a jelenleg legfontosabb témáról: a szecsesszióról és a mai modern irányról akarok szólni. Veszedelmes vállalkozás, darázsészekbe nyulok. És pedig azért, mert ezt szóvá téve, oly bőséges anyag áll rendelkezésre, hogy az Évkönyv e tárgygyal magával telne meg, és mert nehéz e nagy anyagalmazból egy szükre szabott tér részére a legfontosabbat kiválasztani. De merem állítani, hogy ez a gond nem fog sokáig gyötrelmet okozni; nem lesz ok róla annyit beszélni. Hála Istennek, azt tapasztalom ugyanis, hogy egy kis reakció (nota bene: nem vagyok ellensége a haladásnak) mutatkozik e téren, mely lassan-lassan ki fogja e banális izlést szorítani, hiszen vad növésű rétege máris hámlik!

Hogy a szecsesszió a betűöntődék útján került nyomdai műhelyeinkbe, azért ne vessünk követ rájuk: ők vezetik a nyomdászatot és nekünk utánok kell kullognunk. De e közben ne szóljunk egy szót sem, ne kritizáljuk a működésüket és gyártmányukat – ők csak teremtsenek, hisz minden egyes öntött darab a nyomdászat dicsőségét hirdeti, aztán meg nem tehetnek róla, hogy – mint egy elmés kis tárczában olvastam – a betűket a tündéranya elátkozta, mert egy kis tündér egy napra lekivánczozván a földre, itt megtanult olvasni – vétve ezzel Tündérország első törvénye ellen. És így: „valamennyi betű sorvasztó nyavalyába esett: az A-nak a görcs összehúzta a lábait, a B-nek a vizi-betegség felpuffasztotta a hasát, a C-nak pupja nőtt a hátán és így végtől végig valamennyi betűt iszonyúan eltorzította a csúz, köszvény, görvély, hagymáz, hektika és mindenféle földi nyavalya, hogy nincs azokon többé emberi ábrázat.“ No de nem csak a betűkkel vagyunk így, hanem a körzettekkel is.

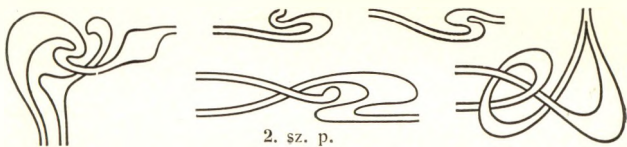
Ha most ezeket még – a mint ez leginkább történik – meggondolatlanul, izlés híjján alkalmazzuk, akkor – el van érve a cél: az igazi szecsesszió. A ki nem ért ezek szedéséhez, annak azt tanácsolom, hogy mérsékelten, keveset használjon ezekből, ne rakjon vadul mindent egymásra, a mi keze ügyébe kerül! Így nem fog az anyag ellen véteni; vagy alkalmazkodják a külföldi minták után, ha talál valami neki megfelelőt.

De ha csak ezekkel nem tudnának elbánni, még megjárná; hanem bizony még olyan körzeteknél is tapasztaljuk ezt, a hol az öntő azon fáradozott, hogy a szedőre valóban csak kis feladat jusson és hogy azok is tudjanak szépet teremteni, a kiknek a rajzról fogalmuk és izlésük sincs. Ezek a legújabb – tán a túlzó szecsesszió kiszorítására szolgáló – különböző nevű vonalkörzetek,

1. sz. p.

és pedig: Klinkhardt: Linienornamente (1., 2., 3. és 4. sz. példánk), Berthold és Bauer: Libellenornamente, Krebs: Jugendlinien, Schelter & Giesecke: Edellinien stb. stb., mind gyönyörű és praktikus produktumok, melyek előállításánál élénk versenyt fejtenek ki a betűöntődék. Egyes darabjai pedig valóban irányt adnak, illetve vezetnek a szedő kezét a körzet folytatására. Mondom, mind-

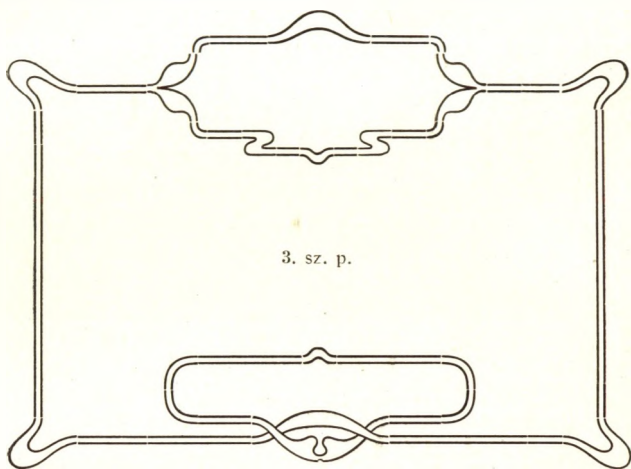

2. sz. p.

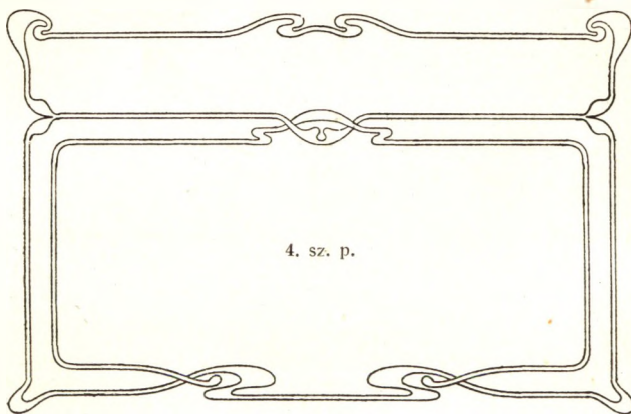
ennek daczára oly silány összeállításokkal találkozunk, melyek valóban csak vétkes indolenciáról tanuskodnak. Ilyen az 1. sz. példánk, melyet kisebbítve bemutatunk. Hát akkor mire valók a körzethez való összekötő darabok (2. sz. p.), ha egy különálló szögletes vagy gömbölyű szekrénykét fektetünk a vonalak közé, mint ez az 1. sz. példánál történt. A 3. sz. p. igyekszünk az 1. p. javítani és a 4. sz. alatt is egy példát bemutatni,

bár az ily kis alakban nem sikerülhet úgy, mintha a 2. sz. p. alatti darabokat használhatnók fel.

Ugyanígy vagyunk egy másik modern, ha nem is legújabb, körzetanyaggal, a Barokk-vonalakkal (5., 6., 7.

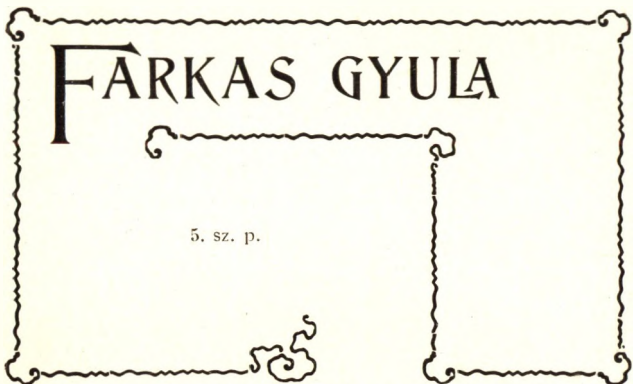
és 10. sz. p.). Pedig ha ezen pompás, háládatosságban utólérhetlen anyaggal bánni tudunk, *gyorsan* leszünk képesek szépet és jót alkotni. Egy kis czeruzagyakorlattal – néha-néha – ezt játszva sajátíthatjuk el. Egy

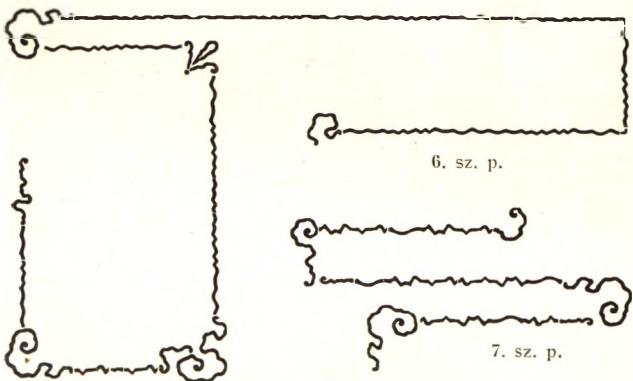
ily gyakorlati példalapot a 8. sz. p. mutatunk be, mely egyszersmind igazolja, hogy mily könnyen lehet e körzettel bánni. Ha tehát – mint mondtuk – e körzettel el tudunk bánni, a mihez még gyakorlat nélkül sem kell nagy virtus, – hisz az egész néhány sarok- és

középdarabból áll – és a sorok modern elrendezéséhez is értünk, akkor gyors munkát végezhetünk.

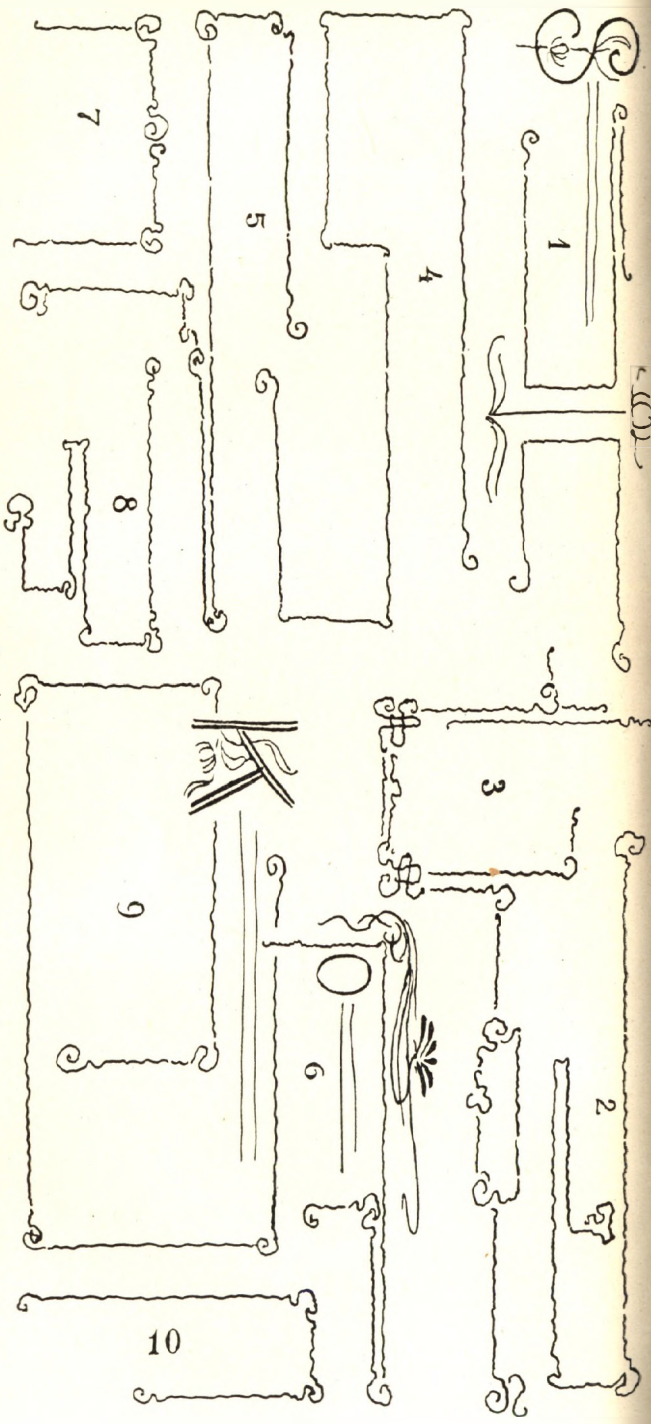
Az az előnye megvan ugyanis a modern iránynak és szecsesszióknak – a mit különösen hangsúlyozni akarok – hogy elősegítik a gyors munkát, a mennyiben

kényünk-kedvünk szerint rakhatunk betűt és diszítést, természetesen az izlés határain belül; örülök, hogy erre vonatkozólag egy – ha mindjárt igénytelen – példával szolgálhatok. Rendeltetett egy címkártya; kézirat gyanánt szolgált a 9. sz. p. Sürgős lévén és valami jobb

munka kivántatván, az új irányhoz, vagy a mérsékelt szecsesszióhoz folyamodtam és egy éppen kéznél lévő címer felhasználásával, a 10. sz. p. szerinti címkártyát szedtem. Összehasonlítva a 9. és 10. sz. p., minden magyarázat nélkül szemünkbe ötlük a különbség. Azt hiszem, tetszetősebb a második; de inkább azt akarom

8. számú példa.

WOLF JAKAB

• FÉRFI- és FIURUHA ÁRUHÁZA •

BUDAPEST,

IV., KOSSUTH LAJOS-UTCZA 22. SZÁM

~ KÁROLY-KÖRÜT SARKÁN. ~

LEGNAGYOBB VÁLASZTÉK BEL- ÉS KÜLFÖLDI
GYAPJU SZÖVETEKBEN.

9. sz. p.

WOLF JAKAB

BUDAPEST

IV., KOSSUTH LAJOS-UTCZA 22

KÁROLY-KÖRÜT SARKÁN

FÉRFI- ÉS FIURUHA
ÁRUHÁZA : :

LEGNAGYOBB VÁLASZTÉK
BEL- ÉS KÜLFÖLDI
GYAPJU-SZÖVETEKBEN

10. sz. p.

WOLF JAKAB

FÉRFI SZABÓ

BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCZA 22. SZÁM

Károly-körút sarkán

ALAPÍTATOTT
1875.

Elsőrangú férfi-, fiú- és gyermekruha-áruház.

Legnagyobb választék divatos bel- és külföldi
gyapjuszővetekben.

Pöster, Budapest

11. sz. p.

(Eredeti nagyság : 7 $\frac{1}{8}$ × 14 $\frac{1}{8}$ cm., zöldes kartonon, legömbölyített sarkokkal, arany fazettával, melyet a külső fekete vonal jelez.)

kiemelni, hogy mennyivel gyorsabban lehetett ezt kieszedni, mint a régit, a haszontalan czirádéval és sokféle rosszul választott betűfajjal. De jött ennek daczára a szecsesszió átka: a kinek csináljuk: nem tetszik, a kinek nem csináljuk, annak mindig az kell. Mi is így jártunk: inkább a régi szedést kívánta a rendelő. Újra kellett szednünk a címekártyát, de a lelkiismeret nem vitt rá, hogy pontosan utánozzuk, hanem azt a 11. sz. p. szerint szedtük.

Szoros kapcsolatban a 10. sz. példával a sorok *divatos állításáról* is akarok említést tenni (l. ugyanott).

12. sz. p.

13. sz. p.

14. sz. p.

Tudjuk ugyanis, hogy a sorokat hol szegletesen (12. sz. példa), hol lépcsőzetesen (13. sz. p.), oldalt egymás alá (14. sz. p.), piramisalakban (15. sz. p.), vagy középre szokás jelenleg kizárni. Hát e rendszer mellett kitart-hatunk, mert szép is és könnyíti is a munkát. Hogy a bemutatott példák szerint melyik szebb, erre választ adni vagy szabályt alkotni nem lehet. Hol így, hol úgy alkalmasabb, a választást az izlésre kell bízni; de a ki tudja és érzi, hogy ebben helyes ítélőképessége

a

b

c

15. sz. p.

nincs, azaz nem ért hozzá, az csak maradjon inkább a régi rendszer mellett.

A rövid sorok kitöltésénél — melynek én különben nem vagyok barátja, legyünk diszkrétek; ebben igen nagy izléstelenséget tapasztalok, még oly czégek részéről is, a kikről különben a legjobbat lehet mondani. A sok töltelékből, melyek még legtöbb esetben összhangban sincsenek az illető betűfajjal, bizony sokszor alig látszik a szöveg.

Mivel azonban nemcsak az épp elmondott dolgok adnak a szedőnek, mettőrnek, művezetőnek gondot,

hanem a *legegyszerűbb* munkák is, melyeknél ugyan- csak van alkalmunk érdekes és tanulságos tapasztala- tokat meríteni: ezekből is akarok a legrövidebben valamit elmondani, hisz ezekre tán még inkább van szükségünk.

Tanulságos példa a 16. sz. p., mely egy árjegy- zékből való. A szedő panaszkodik, hogy egy előre meg-

Ábra	Ábra	Ábra
1. ábra. Sifonból, szegé- lyekkel, nyitott vagy csukott Fig. 1. Aus Chiffon mit Säumerl, offen oder geschlossen	2. ábra. Sifonból, szegé- lyekkel, himzett fodorral, nyitott Fig. 2. Aus Chiffon, mit Säumerl und Stickerei, offen	3. ábra. Vörös flanelből Fig. 3. Aus rothem Flanell
30 cm. kor. 1·30 35 " " 1·60 40 " " 1·80	1·60 1·90 2·15	1·80 2·10 2·40
		3·80 3·20 3·60

16. sz. p.

határozott mennyiségű szedés nem fér az oldalra. Meg- nézve a szedést, azt tanácsolom, hogy a fejet, mely amúgy is otromba – megjegyzendő, hogy petitből volt szedve – szorítsa valahogy össze. Több mint egy órai kísérletezés után jelenti, hogy nem lehet semmit sem tenni. Neki álltam, újra leirtam a fejet, a 17. sz. példa

Ábra	Ábra	Ábra
Sifonból, szegélyekkel / aus Chiffon, mit Säumerl nyitott v. csukott / himzett fodorral / mit Stickerei offen oder ge- / nyitott / csukott schlossen / offen / geschlossen		Vörös flanelből Aus rothem Flanell
30 cm. kor. 1·30 35 " " 1·60 40 " " 1·80	1·60 1·90 2·15	1·80 2·10 2·40
		3·80 3·20 3·60

17. sz. p.

szerint, mely nagyon is összeszorult, szebb és értelme- sebb lett. Felesleges először is, ha a szöveg direkte az ábra alatt van, ábra-számokat alkalmazni; másodsor felesleges ott, a hol úgy is szűk a hely és rendes sze- dést elérni nem lehet, a szöveget ismételni. A szedés összefoglalása, illetve a két ábra egyforma szövegének egyszeri alkalmazása által lehetett a szedést annyira összeszorítani. Tanulság: hogy bizony a szedőnek gon-

dolgozni kell és jogában van, sőt kötelessége a kéziratot, szükség szerint, átváltoztatni annál is inkább, mivel ezáltal munkája sokkal jobban felel meg céljának.

*

Egy – tán kissé merész – újítást követtem el egy 50 íves helységnevtár-, illetőleg távolságmutatónál. E munka megkezdése előtt próbát szedtem, melynek

- 1 *Kék* ⊙ Szabolcs vm., 3:30, up. Demecser, ut. Demecser.
- 2 *Kék-Csomóka* △ Szabolcs vm., lv. Tisza-Dada 7:20, Takta-Harkány 11:47, up. Pthrügy, ut. Tisza-Dob.
- 3 *Kékcse* ⊙ Szabolcs vm., lv. Kis-Várda 9:57, up. Kis-Várda, ut. Kis-Várda.
- 4 *Katonatelep* △ Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 0:00, up. Kecskemét, ut. Kecskemét.

18. sz. p.

néhány sorát a 18. sz. p. mutatja. Első pillantásra aligha lehetne kifogásunk e szedés ellen; szabályellenest nem is találunk rajta. A *helyes* iránti érzék azonban mégis megütközik, a midőn a szorosán együvé tartozó jelzőket (up. = utolsó posta, ut. = utolsó távirda stb.) és helységneveket elszakítva találja. Szinte idegessé teszi az embert, ha a sor végén – mint a 18. sz. példa 1., 2.,

- 1 *Kék* ⊙ Szabolcs vm., 3:30, up. Demecser, ut. Demecser.
- 2 *Kék-Csomóka* △ Szabolcs vm., lv. Tisza-Dada 7:20, Takta-Harkány 11:47, up. Pthrügy, ut. Tisza-Dob.
- 3 *Kékcse* ⊙ Szabolcs vm., lv. Kis-Várda 9:57, up. Kis-Várda, ut. Kis-Várda.
- 4 *Katonatelep* △ Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 0:00, up. Kecskemét, ut. Kecskemét.

19. sz. p.

és 3. tételeiben – elárvulva látja az ut., up.-t, míg a hozzávaló helységnevet a túlsó oldalon kell keresnie. Vessünk csak egy pillantást az épp említett példára: ott látjuk a második sorokban a Demecser, Kis-Várda stb. helységeket és nem tudjuk hamarjában, hogy mi a jelentőségük, hátul pedig a jelzőket, nem tudva, hová tartoznak. A 4. tétel első sora végén is ott van a vasuti jel, a második sorban meg a távolságot jelző szám. Így lennének a helységek is legnagyobb részt a távol-

ságot jelző számtól megszakítva. Ha valahol, úgy az ilyféle könyvben feltétlenül arra kell törekednünk, hogy az együvé tartozó dolgok egymás mellett maradjanak; hisz az ily könyveket nem olvassuk folytatólag, hanem csak akkor ütjük fel, ha benne valamit keresünk. Kellemetlen most már, ha a helységet vagy várost megtaláljuk és a többi adat után kutatni kell. Ha tehát ezt ki akarjuk kerülni, rendes módszer szerint, a sorokat kell vagy összehúzni vagy kikergetni és az egyes szavakat jól-rosszul elválasztani. De hogy ez mennyi bajt okoz, azt mindnyájan tudjuk. A létező e fajta könyvekben nem is találjuk másképp. Egy kis szépséghiba árán – ha ugyan ennek mondhatjuk – sikerült, véleményem szerint, az összes bajokon segíteni, a mit a 19. sz. példával akarok bizonyítani. Úgy segítettem ugyanis, hogy azon sorokat, melyekbe még csak az ut., up. stb. fért volna bele, hátul üresen hagytam és így a sor rövidebb maradt. Már most nemcsak a helytelen elválasztást kerültem ki, hanem a szedésnél sok időt takarítottam meg, a menyinyiben a megmaradt ürt egy helyen tölthettem ki, illetve nem volt szükséges a sort összehúzni vagy kihajtani, a mivel azt is elértem, hogy a szavak közt jórészt egyforma beosztás, egy félnégyszög van. Szemben a 18. sz. példával, e szedést összehasonlíthatlanul jobbnak tartom; a szemnek és érzéknek pedig szinte jól esik, hogy együtt látja mindenhol a jelzőt a helységgel. Hogy hátul a sorok nem egyformák, ez kevesebbet ront, mert minden második sor amugy is kimenet; a rövidebb sorok is kimenetnek látszanak, de ott vessző jelzi, hogy van még folytatása. A 2-ik háromsoros tételnél a sorokat tele kellett szedni, mert az tényleg nem lett volna szép, ha ennél az első sor rövidebb, a második hosszabb és a harmadik megint egy rövidebb kimenetsor lett volna. Itt megjegyzem mindjárt, hogy ha a mű csupa vagy legnagyobbbrészt *háromsoros* tételekből állana, e módszert a fenti okból nem igen lehetett volna követni. A 4. tételnél a vasut távolsági számát is még az első sorba szorítottam, hogy lehetőleg minden együtt maradjon. Tán követésre méltó e példa!

*

Igen sok apró-cseprő kérdésünk is van, melyek némelyikéről bár sokat vitatkoztak, megdöntve nincs. Ilyen például a rövidített D = Doctor mellett az r. A hányszor, annyiféleképpen látjuk alkalmazni, jelöl,

hogy mindenki ingadozik. Helyesnek tartom, ha az r mindig lent van; miért tegyünk ezen rövidítésnél kivételt? Ha kurrent, akkor így: Dr. Kálmár István, ha verzálból szedjük: DR. KALMÁR ISTVÁN. Még helyesebbnek találnám így: DR. KALMÁR; de a kis r-t – nem tudom honnan eredt – nem merem ajánlani, mert a szokás hatalma ellen hiába küzdenénk.

*

Azzal sem vagyunk tisztában, hogy címsoroknál, különösen címlapokon, levélfejekén stb. a nem éppen feltétlenül szükséges kötjeleket elhagyhatjuk-e? Az esztétika is megkívánja, hogy a fent említett munkáknál, különösen *nagyobb betűfajoknál*, ne így:

VAS-, FŰSZER-, LISZT-, SÓ-, BOR-, CSEMEGE- ÉS
ÁSVÁNYVIZ-KERESKEDÉS,

hanem így szedjük:

VAS, FŰSZER, LISZT, SÓ, BOR, CSEMEGE
ÉS ÁSVÁNYVIZ-KERESKEDÉS.

Ha az egyes szavakat el kell választani, akkor a sor végén a vessző is elmaradjon.

Helytelen az is, ha például a fenti sorokat két vagy több sorba vagyunk kénytelenek szedni, azokat az utolsó árúczikknél megszakítjuk. Ha csak lehetséges, hagyjuk az árúczikket egy sorban együtt, így:

VAS, FŰSZER, LISZT, BOR ÉS ÁSVÁNYVIZ
KERESKEDÉS

vagy (három sornál)

VAS, FŰSZER, LISZT,
BOR ÉS ÁSVÁNYVIZ
KERESKEDÉS

és ne e két példa szerint, megszakítva:

VAS, FŰSZER, LISZT, BOR ÉS
ÁSVÁNYVIZ-KERESKEDÉS

VAS, FŰSZER,
LISZT, BOR ÉS
ÁSVÁNYVIZ-KERESKEDÉS.

A címmezéseknél is nagy az anomália. A pontok és vesszők sokféle és bizonytalan alkalmazásával szemben legegyszerűbb volna így címezni:

Budapest, IV, Király-utca 43, I/15.

Ugyanis a pontokat úgy a római (kerület), mint az arab (ház-) számnál mellőzzük, vesszőt ellenben mindenhová rakjunk. Ha a IV mellé a kerület, a 43 mellé a „szám“ szó jön, természetesen pontokat kell tennünk. El nem mulaszthatom ehhez még hozzátenni, hogy az ily sorokat legjobb kurrent betűkből szedni; de ha kénytelenek vagyunk ezt verzálból szedni, akkor a számokat (csak az arabot) a legközelebbi nagyságból vegyük, mert a számok képpen rendszerint valamivel kisebbek mint a betűk, ha nem, egyforma betűket használhatunk. Szép azonban soha sem lehet. Például:

BUDAPEST, IV, KIRÁLY-UTCZA 43, I/15.

Lehetne a külföldi címzésekkel példálódzni, de hát ez nem célravezető.

*

A *törtszámok* használatát is félremagyarázzák sokan. Némelykor egész sorok fordulnak elő árjegyzékben stb. ily módon megtörve: $10/15$, $20/30$, $54/70$, $80/100$, $115/220$, holott ezek nem is törtek, hanem nagyságot jelző számok stb., könnyen kikerülhetjük a nagyítóüveg használatát és időt takarítunk, ha közönséges számokkal szedjük törtvonással: $1/15$, $20/30$, $54/70$, $80/100$, $115/220$.

*

Szedéseknél, melyekben kettős, esetleges törlésre szánt sorok fordulnak elő, nagyon helytelen, ha, mint ez a sor mutatja,

A megrendelés postautalványval
levelezőlapal **eszközölhető**

a kettős szöveget, mely legalább is olyan fontos, mint a többi, kisebb betűkből szedjük; az a furcsa felfogás, hogy e két sornak nem szabad többet kitenni, mint a többi betűfajnak, — persze leginkább kényelemből — rontja a munkát. Már az első példa helytelen, hátha még rond vagy írott betűk közé látunk egy teljesen

elütő kisebb betűfajt beékelve, mert, természetesen, non-paraille írott vagy rond betű nem áll rendelkezésünkre ;

A megrendelés postautalvánnyal levelezőlappal eszközölhető

pedig hát minderre nincs szükségünk, mert amúgy is az a helyes, hogy minden egyforma betűből legyen

A megrendelés postautalvánnyal levelezőlappal eszközölhető

szedve ; de ha valami okból mégis kisebb testű betűket kell használnunk, a képe a szövegnek megfelelő legyen.

*

Duplasorú számokat sem szabad a szöveg között kisebből szedni ; egyforma nagyok legyenek, mint a szöveg, vagy törtszámmal egymás mellé ;

ne így : $\frac{45967}{1902}$, hanem így : $\frac{45967}{1902}$, vagy : 45967/1902.

*

Körlevelek stb.-nél a T. cz. és egyéb megszólítással legnagyobb részt mesterkélnek ; hol kurziv vagy írott betűkből van, mikor a tulajdonképeni körlevél egyenes betűkkel van szedve, hol fordítva és így már az első betűkkel elrontjuk a munkát. Legczélszerűbb ezt mindig ugyanazon – egy-két fokkal nagyobb – betűfajból szedni ; ha nincs, akkor inkább ugyanazon betűkből.

*

A TÁRSA rövidítése is megérdemel néhány szót. A legtöbb szedő azt hiszi, hogy, ha a rendelő a kéziratot rövidíti, akkor azt neki is meg kell tenni és ezért látunk ilyen és még furcsább rövidítéseket :

KALMÁR ÉS T^A, KALMÁR ÉS T^{SA}.

Egészen más a sor, ha így van szedve az és is, egyforma nagyságban :

KALMÁR ÉS TÁRSA.

*

Az értékjegyek alkalmazása is több figyelmet érdemel, mint a mennyiben részesül, a mi most, hogy hivatalosan meg van állapítva a koronának K és a fillér-

nek f rövidítése, valóban nem nehéz. És mégis találunk ilyen rövidítéseket: Kor., Kr., Krn., fill., fil., fl. stb., de mi több, olyant is, a hol a korona rövidítve van, a fillér nem, és viszont. Ha rövidítenünk kell, adjunk csak K és f-t, vagy szedjük ki egészen. A németben is Kronen = K, Heller = h. Jó volna különben is az egyes betűk alkalmazásánál maradni, mint külföldön legnagyobbrészt az értékjelek, a mi különben is árjegyzékeknél és különösen táblázatos szedéseknél, a hol rendszerint csak keskeny hely áll rendelkezésünkre és sokszor ismétlődik a korona, fillér, nagy előny.

*

Mostanára már meg kell szakítanom e dolgozatomat; – nagyon örülnék, ha a benne elmondottakkal csak némikép is hasznára lehetnék a nyomdásziparnak és irányt adtam volna hasonló cikkek írására.

Az autotipiák háromszínnyomásáról.

IRTA: HORVÁTH ALAJOS.

AHORGANYEDZÉS fokozatos tökéletesbítése következtében, de különösen a müncheni Meissenbach által feltalált autotipia folytán, a háromszínnyomás, melyet monarchiánkban különösen Angerer és Göschl, Hussnik és Heisler és a Lőwy C. cégek vezettek be, egészen más irányba terelődött s a mai korban már – köszönet a fáradságos és költséges kísérletezésekben részt vett cégeknek – e téren magas fokú eredményre emelkedett.

Az autotipia mint közönséges vonalmaratás (Halbtonätzung) ismeretes, mely azáltal különbözik a vonaledzéstől (Strichätzung), hogy a raszter (szemcse, egy finom hálószerűen vonalozott üvegtábla) segélyével egy eredeti színnek hasonnemű színműveleteit a raszternek a világosság behatása iránti érzékeny rétegre tolésa által, a nyerendő negatívot félszinekre, helyesebben pontokra és vonalokra szedi szét.

Az autotipia raszter segélyével lesznek tehát a három- és négyszínű edzések készítve és azoknak